

In this case the rate of development is changing (according to the daily or seasonal fluctuation of the biogenic CO₂) or is different in each formation. The CO₂ production depends on the properties of the local soil and how much solvent arrives indirectly through the soil and how much directly from the surface at a given moment. The close relation of the CO₂ content and the rate of development exists in this type of karstification as well. Therefore, each time the solvent contains more CO₂ the less time is needed for the development of a certain size (if the other parameters are unchanged).

Translated by the authors

Rechnitzer J. (szerk.): *Fejezetek a regionális gazdaságtan tanulmányozásához.* – Az MTA Regionális Kutatások Központjának kiadv. Győr–Pécs, 1994. 252 old.

Az elmúlt évtizedekben a területi gazdaságtan kérdéskörének tanulmányozásához az egyetlen forrás-munka az 1975-ben megjelent és 1983-ban a Tankönyvkiadó gondozásában változatlan formában újranyomott, ILLÉS Iván által írt egyetemi jegyzet volt. Ezért a közelmúltban publikált fenti című kötet mindenképp üdvözlendő és bizonyos fokig hiánypótlónak tekinthető. A könyv szerkesztője és az egyes részek írói maguk is aktív szerepet játszottak (és játszanak ma is) a területi folyamatok vizsgálatában, törvényszerűségeinek feltárásában. A kötet lektorának pedig valóban nem is lehetett volna más felkérni, mint ILLÉS I.-t, akinek – ahogy a szerkesztő is megjegyezte – „eligazító lektori meglátásaival és ösztönzésével nemcsak a jegyzet hiányosságait sikerült korrigálni, hanem annak továbbfejlesztéséhez is számos gondolatot” meríteni.

A regionális gazdaságtan iránti érdeklődés (újbbóli) felerősödése, fokozódása több tényezővel hozható összefüggésbe. Egyrészt a rendszerváltozást követően egyre több hazai felsőoktatási intézményben kezdődött meg a területfejlesztéssel foglalkozó szakemberek képzése, akiknek tantárgyai között kiemelt helyet kapott ez a tantárgy is. (Így érthető, hogy részükről mind sürgetőbb igényként lépett fel egy új, a megváltozott körülményeket ismertető, az azt előidéző, kiváltó folyamatokat elemző, szintetizáló felsőoktatási jegyzetnek a megírása.) Másrészt az utóbbi évek felgyorsult társadalmi, gazdasági változásai, amelyek a térben differenciáltak, a tértől függően zajlanak szintén megkövetelik a területi kérdésekkel, területi problémákkal foglalkozók alaposabb tájékozottságát, ezáltal nekik is hasznos segítséget nyújt a kötet, mert értelmezi a lényegesebb fogalmakat és összefüggéseket, valamint áttekinthetőbbé teszi a térben létező gazdasági törvényszerűségeket azáltal is, hogy rávilágít azok elméleti alapjaira.

A könyv kilenc fejezetre tagolódik, amelyek a regionális gazdaságtan sajátos kérdéseit, témakörreit foglalják magukba, ezzel is mintegy determinálva, ráirányítva az olvasók figyelmét azokra tárgykörökre, amelyek mind elméleti, mind módszertani szempontból a legfontosabb elemei a regionális gazdaságtannak, és amelyek éppen ezért egyben nélkülözhetetlenek is a regionális gazdaságtani alapismeretekben való eligazodáshoz.

Az első fejezet („A társadalom területi vizsgálata” – NEMES NAGY József tollából) a regionális gazdaságtan által vizsgált kérdésektől látszólag távoli témákat vet fel, „a térhez és a térbeli jelenségek vizsgálatához kapcsolódó alapkategóriákat tárgyalja.” Rámutat a regionális tudomány (regional science) – amelynek megalkotása az 1950-es években főleg egy amerikai közgazdász, W. ISARD nevéhez fűződött –, mint önálló diszciplínának a ma is vitatott létére és tartalmára, valamint a területi kutatások néhány kiemelt kérdéskörére.

A szerző megnevezése nélküli, „A gazdaság térbelisége” c. második fejezetben az „egy pont” - gazdaság modelljének néhány jellemzőjéről, majd annak a térbe való „visszahelyezéséből” fakadó sajátosságairól olvashatunk. Itt kerül sor a regionális gazdaságtan tudományok közötti elhelyezésére és tartalmának definiálására is: „A regionális gazdaságtan a közgazdaságtudomány viszonylag új, 60–70 éves múlttal rendelkező része, amely a gazdaság általános törvényszerűségeinek térbeli jelenségeivel foglalkozik”. A társtudományok közül elsődlegesen a gazdaságföldrajzzal szoros a kapcsolata, de attól térszemléleti megközelítése erősen eltér. A fejezetet kiegészítő „A regionális gazdaságtan új dimenziói” c. alfejezet FARAGÓ L. korábbi írása nyomán készült, melynek a legfontosabb mondanivalója, hogy a jövőben a területi vizsgálatokban a kistérségi elemzéseknek az eddigieknél nagyobb szerepet kell játszaniuk.

„A telephelyválasztás” c. harmadik fejezetben LENGYEL I. a gazdasági egységek telephelyválasztását befolyásoló tényezőket veszi sorra és néhány ismert telephelyelméletet értékel (THÜNEN mezőgazdasági, WEBER ipari, LÖSCH térgazdasági, ISARD optimalizálási elméletét). Befeczeztül pedig megállapítja, hogy napjainkban a telephelyválasztásban új tényezők kezdenek érvényesülni, s ezek az új korszakot kijelölő tényezők, az új rendezőelvek a gazdasági tevékenységek térbeliségét is átalakítják. Ezzel magyarázható, hogy még nincs ennek az időszaknak széles körben elfogadott telephelyelmélete.

A BARTKE I. nevéhez fűződő negyedik fejezet („A gazdaság- és a térszerkezet”) a „gazdaság szerkezeti, ill. területi megosztásával összefüggő fogalmakat, jelenségeket, meghatározó tényezőket, vizsgálati módszereket tárgyalja”. Kitér a területi munkamegosztást kiváltó tényezőkre és a területi szerkezetnek a területi munkamegosztással szembeni különbségeire, valamint a gazdasági körzetek elméleti-metodikai értelmezésére, továbbá a gazdaság területi hatékonyságának az elemzésre is.

Az ötödik („Az erőforrások, áruk mobilitása, gazdasági jelenségek terjedése a térben”) és a hatodik („A regionális gazdasági növekedés elméletei”) fejezetet a kötet szerkesztője, RECHNITZER J. írta. Az előbbiben – abból kiindulva, hogy a gazdaság területi szerkezete az egész gazdaság (nemzetgazdaság) fejlődését befolyásolja – arra a kérdésre keresi a választ, hogy „miként lehet a térgazdaság egyes determináló tényezőit (munkaerő, tőke, föld, technikai haladás, innovációk) motiválni, hogy azok elősegítsék az egész gazdaság (nemzetgazdaság) növekedését”. Az utóbbiban egy-egy régió fejlődésével, gazdaságának növekedésével összefüggő elméleteket (neoklasszikus, KEYNES utáni területi növekedési, exportbázis, endogén fejlődés, polarizációs) foglalja össze. Részletesen tárgyalja még a gazdasági növekedés szakaszait és a növekedési pólusok szerepét a regionális fejlődésben, valamint a centrum-periféria modellek főbb jellemzőit.

„A gazdaság és a település” viszonyát, az egyes gazdasági ágazatok (mezőgazdaság, ipar, terciér, kvaterner szektor, infrastruktúra) és a települések fejlődése közötti összefüggéseket, kölcsönhatásokat mutatja be a hetedik fejezetben KŐSZEGFALVI Gy. Felhívja a figyelmet arra, hogy „napjaink legneuralgikusabb pontja az infrastruktúra”, amely – mint a legerőteljesebb differenciáló tényező – számottevően meghatározhatja a települések sorsát. Az utóbbi évek változásai nyomán a településrendszer átalakulásának két fő iránya különíthető el. Az egyik csoportba a települések azon része, feltehetően kisebb hányada sorolható, amelyek dinamikusabban, látványosabban fejlődnek, míg a másikba azok (valószínűleg a többség), amelyek vagy stagnálnak vagy lemaradnak a fejlődésben.

„A városnövekedés szakaszai – urbanizációs ciklusok” címet kapta a könyv nyolcadik fejezete, amelyet LADOS M. írt. Mostanáig a városnövekedés szakaszosságát elfogadó elméletek körében a modern urbanizáció négylépcsős leírása vált elterjedté, amelyek közül az első három szakasz (városrobbanás, szuburbanizáció, dezurbanizáció) jegyeinek megfigyelésében megegyeznek a szakemberek véleményei, míg a negyedikben (reurbanizáció) nagymértékben eltérnek az álláspontok. Az egyes fázisok jellegzetességeinek ismertetése mellett a szerző azt is bemutatja, hogy a világ különböző részeiben, az urbanizációs ciklus más-más fázisában levő térségekben az urbanizációnak milyen egyedi jelenségei figyelhetők meg.

Az utolsó fejezetben HORVÁTH Gy. „A regionális politika” tartalmát, kiteljesedésének folyamatát és az 1970-es évektől datálható új szakaszának lényegesebb vonásait tárja az olvasó elé. Részletesen taglalja a Közös Piac regionális politikájának jellemzőit is, utalva az Európai Unió belüli területi különbségekre és az azok mérséklésére szolgáló eszközökre. Az Európai Regionális Fejlesztési Alap működésének megreformált alapelvei a következők: 1. a pénzügyi eszközök problematikus régiókba való koncentrációja, 2. a közös részvétel és együttműködés a támogatásban érintett terület szervei között, 3. a gazdaságpolitikai stratégiák helyi, regionális és nemzeti összehangolásának szükségessége.

A kötet végén levő, közel 300 tételből álló irodalomjegyzék gazdag tárháza a regionális gazdaságtan eddigi legfontosabb hazai és külföldi munkáinak, amelyek nagyszerű lehetőséget nyújtanak az ismeretek további bővítéséhez, ill. elmélyítéséhez. A könyv 58 ábrája és a 15 táblázata egyrészt megkönnyíti a területi folyamatok értelmezését, másrészt szemléletesebbé teszi azokat. Szintén jelentős segítség a szöveg feldolgozásában a könyv sajátos szerkesztése, az oldaltükör rendszer, amely az egyes bekezdések, részek fő gondolatait, kulcsszavait a lap szélén kiemelve közli. Többek között ezért is kitűnően használható a felsőoktatásban, de ajánlható mindazok számára is, akiket foglalkoztatnak a regionális gazdaságtan alapvető kategóriái, törvényszerűségei és jelenlegi elméleti problémái.

KISS ÉVA